

Vzpomínky mojí babičky

Moje babička, Marie Kheilová (za svobodna Provazníková), mi mnohokrát vyprávěla o svém životě v dobách, které já sama nezažila. Díky ní si umím lépe představit, jak se lidem žilo za války nebo v době komunismu. Jsem ráda, že jsem svoji babičku mohla díky projektu Příběhy našich sousedů představit spolužákům. A teď také vám.

Z rozhovoru natočeného pro Příběhy našich sousedů a z rodinné kroniky, kterou si babička píše, vybírám tyto vzpomínky:

Narodila jsem se v únoru **1940** v Sibřině, v osmém měsíci jako „nedonošená“. Maminka neměla těhotenství jednoduché, protože v té době gestapo odvedlo mého tatínka kvůli udání o ilegální činnosti proti Němcům. Celý dům byl obrácen naruby a zahrada rozkopána, ale v udání uvedená vysílačka se nenašla. Po tříměsíční vazbě v Pečkově paláci byl pro nedostatek důkazů krátce před mým narozením propuštěn. Nedonošené děti měly za války vcelku malou šanci na přežití. Přechovávali mě v troubě, obvazovali prsty, na kterých nebyly vyvinuty nehty, měla jsem potíže s trávením. Celé dny a noci jsem probrečela, takže rodina rozhodla, že je nutno mě urychleně zavézt ke křtu, abych nezemřela jako nekřtěňátko. Aby toho nebylo málo, těžce se roznemohla maminka a byla převezena do nemocnice. Tak mě tatínek naložil a odvezl k mamčiným rodičům na Strašín u Říčán. Tam s nimi žily ještě čtyři děti, nejmladší tetě bylo 15 let. Celá rodina, hlavně babička a teta, o mě pečovaly. A já jsme přežila! Byla jsem zde šťastná. Musím k tomu ještě říct, že dědeček byl již desátým rokem starostou obce Strašín. V části chalupy měl zařízenou kancelář, tam se také scházeli sousedé a řešili problémy. Babičku oslovovali „paňmáma“. Těšila se úctě, protože platila za sečtělou a moudrou ženu.

Moji rodiče po mém přestěhování na Strašín řešili svou existenci v Praze. Hledali především byt. Nemohli dost dobře pobývat u otcova bratra v Sibřině, kde měli k dispozici jednu místnost. Tehdy byl velký nedostatek bytů. Podařilo se jim sehnat byt s obchodem na Žižkově. Byt sestával z kuchyně, předsíně, obchodu a další místnosti. Topilo se jen v kuchyni, kdy byla kachlová kamna, jinak byl byt studený. Maminka začala prodávat mléko, máslo a sýry. Z občasných pobytů v Praze si pamatuji, jak nám v devět nebo deset hodin večer klepali lidé na dveře a prosili o trochu mléka a másla. Byli mezi nimi i lidé se žlutými hvězdami na klopě. Maminka se snažila každému pomoci. Bylo to možné i proto, že tatínek provozoval autodopravu, svážel mléko od sedláků do zpracovatelských podniků, a tak vozil také jiné potraviny z venkova do mamčinu obchodu, přestože mu za to hrozilo i zastřelení. Ve městě bylo málo potravin. Sedláci, mezi nimi i mí prarodiče, trpěli tehdy značným nedostatkem peněz na základní potřeby. Potřebovali prodat – i z toho mála, co jim zbývalo po odvodech Říši. A tak pomáhali ti stateční.

Od útlého dětství jsem si uvědomovala, že

jsou zde Němci, kteří nás nemají rádi a které musíme poslouchat. Pamatuji si na vyprávění o vyhlazení lidí v jedné vesnici: seděli jsme v předsíni našeho přízemního bytu, rodiče a dva muži závozníci seděli v kruhu a stloukali máslo. Vyprávěli o tom, jak Němci brali malé děti maminkám a já jsem si představovala, že bych se jí nikdy nepustila. Také si vzpomínám na houkání sirén. Ve sklepě jsme měli povinný úkryt. Moji rodiče však nikdy do krytu nešli. Prostě se nebáli. A já jsem z postýlky pozorovala hoření žižkovského nákladového nádraží po bombardování.

V době pražského povstání jsem byla na Strašíně. Polovinu naší chalupy obsadilo vedení ruské posádky. Dvůr byl plný osobních automobilů, nejspíše válečné kořisti, se stahovacími střechami, a v nich jsem si hrála. Rusové se chovali zdvořile. Když se babičce nelíbilo, jak žertuji s tehdy dvacetiletou tetou, vzala velkou vařečku a plácala je po zádech. Oni se smáli a ujišťovali ji: „Mamuška, ničeho, spakojno“. Jezdili s těmi krásnými auty do Prahy na flámy, ale v domě byl klid. Když mě házeli do vzduchu se slovy: „Marusja, pajďom v Maskvu,“ tak jsem jásala, že „pajďom“.

A přišel **rok 1946** a já jsem začala chodit do školy a natrvalo jsem se přestěhovala k rodičům na Žižkov. Na Strašín jsem pak dalších pět let jezdila na dva měsíce prázdnin. Byly nádherné. Pracovali jsme na poli, dělala jsem povřísla a kladla je na zem. Pásla jsem hejno hus a starala jsem se o drůbež. Hodně času jsem trávila na půdě, kde byly uskladněny hromady obilí a také babiččina knihovna ve skříni. S babičkou jsme si o knihách často povídaly.

Jednou, **začátkem roku 1947**, vstoupila do obchodu energická dáma, která se sebevědomě představila jako Marie Provazníková. Chtěla vědět, odkud zdejší Provazníkové pocházejí. Maminka ji zdrženlivě cosi odpověděla a ukázala na mě (právě jsem se před obchodem pachtila s koloběžkou), že jsem také Marie Provazníková. Ona dáma odpověděla, že je náčelnicí Sokola a chtěla vědět, zda jsem také členkou. Na to opět maminka něco neutrálního odpověděla ve smyslu, že cvičím se Sokolem na venkově u babičky. Dáma se rozloučila, se mnou prohodila několik vět a následující den přišla do obchodu vyděšená náčelnice žižkovského Sokola, že Marie Provazníková, její nadřízená, přikázala, že mám být aktivní v této pobočce. Nabídla se, že mě budou ke cvičení v dolní části Žižkova vodit. Tak jsem v první řadě před tribunou cvičila v roce 1948 na XI. sletě (na dlouho posledním) Broučky.

V roce **1949** se na hlavní třídě objevil obchod, kde za špinavou výlohou vystavovali zboží zabavené „keťasům a šmelinářům“. Stála jsem několikrát před tímto výkladem a bylo mi líto, že je možné takové ubohé kousky zabavovat a pak vystavovat. Bylo tam několik klubíček vlny a pár štůsků látek, dvě skleničky sádla, tři balíčky mouky, nějaké konzervy, krabička hřebíků a jiné. A tak jsem se začala cítit opět v nebezpečí, protože oba mí rodiče byli živnostníci.

V roce **1952** moji prarodiče na Strašíně vzdali boj s obtížnými podmínkami pro soukromé zemědělce a dali své hospodářství do JZD. Byla jsem na Strašíně, když vyváděli ze stavení dobytek. To žalostné bučení a kvičení bylo děsné. Babička seděla a tiše se modlila. Dědeček seděl a po tváři se mu koulely slzy. Zakrátko ho ranila mrtvice a žil tři roky zcela ochrnutý. Pak přišlo ještě něco horšího, dědeček dostal důchod 170 Kč a babička 60 Kč. Jedno kilo rýže, když byla k dostání, stálo prý 300 Kč. O staroušky se musela postarat rodina.

V roce **1957** se u mne rozhodovalo o budoucnosti. Chtěla jsem studovat. Soudružka ředitelka mi sdělila, že z kádrového hlediska nemám šanci se dostat na jinou školu než na chemii na technice. A tak jsem se přihlásila tam, ač jsem měla jiné zájmy. Studium na vysoké škole jsem zvládala v pohodě. Měla jsem ale stálou obavu, že mě mohou vyhodit kvůli mému otci, který byl – jako živnostník a třídní nepřítel – rok vězněn a zbaven majetku. Po skončení čtvrtého semestru přišla na školu oficiální hláška o mém otci. Profesori se mnou udělali takzvaný vysokoškolský soud, který skončil důtkou a vyvěšením mého jména na tabuli hanby v aule školy, protože jsem kádrovému oddělení neohlásila tuto rodinnou záležitost. Věc měla pro všechny nečekanou dohru. Moji spolužáci, téměř všichni z dobře politicky zajištěných rodin, pojali tuto skutečnost jako úžasnou recesi a v dalším semestru mě jednomyslně zvolili „politrukem“, tj. studentským politickým aktivistou. Stalo se tak proti vůli kádrového útvaru školy. Já jsem se mohla konečně zabývat školou a skočilo téměř dvouleté období nejistoty i strachu, kdy budu muset studium ukončit.

V roce **1962** jsem skončila vysokou školu. Tehdy se při obhajobách ústní zkouška a písemné práce bodovaly. Měla jsem nejvyšší hodnocení ve své specializaci, kde nás absolvovalo okolo čtyřiceti. Podle bodování se přidělovaly umístěnky. Já jsem ale dostala tu nejhorší, s poukazem na můj třídní původ. Jednalo se o umístěnku v pohraničí, kde se budovala fabrika, a to pomocí trestanců. Když jsem tam přijela, našla jsem obehnaný a vojáky hlídáný areál. Ve vrátnici jsem měla přidělenou místnost k pobývání. Jiné řešení nebylo, protože areál byl dosti vzdálený od dalších obydlí a doprava nefungovala. Tak jsem viděla budoucnost dosti černě.

V této dost beznadějně situaci jsem se přihlásila na dodatečně vyhlášený konkurs pro postgraduální studium a ten jsem vyhrála. Ve zmatku okolo nikdo nezkoumal kádrové materiály. Stala jsem se zaměstnankyní ČSAV.

V roce **1966** byla vyhlášena pasportizace nemovitostí a já jsem se i s budoucím manželem přihlásila na tuto akci u Národního výboru. Byla prováděna jako brigáda s odměnou. V rámci této činnosti jsem zpracovala po večerech okolí mého tehdejšího pracoviště na Praze 4 a pak jsem začala zkoumat i zabavené pozemky mého otce. Zjistila jsem, že po národní správě a rozkradení movitostí byli můj otec a matka vedeni stále jako majitelé nemovitostí. Navštívila jsem v roli pracovníka pasportizace tři podniky a seznámila jsem je se skutečností, že podnikají na pozemcích a v budovách, které jim nepatří. Dostala jsem se vždy až k řediteli a ve všech případech

jsem se setkala s nefalšovaným údivem a ochotou tuto skutečnost nějak právně ošetřit. Tak jsem pro rodiče získala nájemní smlouvy, které však byly placeny na tzv. vázaný vklad a oni z tohoto vkladu mohli ročně vybírat jen nějakou stanovenou částku. Z toho byla patrná změna klimatu ve společnosti: Před deseti lety byl můj otec vláčen a odsouzen jako téměř nejhorší část společnosti, a nyní byl uznán jako řádný majitel něčeho, co někdo jiný používal ke svému obohacení.

Události roku **1968** jsem pozorovala jen jako zvnějšku, měla jsem hodně starostí pracovních, rodinných i osobních. Obsazení jsem zažila v ulicích Žižkova plných tanků s vyděšenými klučičky. Zažila jsem střelbu u rozhlasu. Říkala jsem si tehdy: „Aha, tak ten slon, kterého mravenec šimral na noze, se konečně našel a teď ho právě zašlapuje.“

Ve vypjaté atmosféře těchto dní jsem ještě urychleně řešila svatbu. Můj manžel krátce po ní odjel jakožto geolog služebně do Sýrie. A já spolu s osmiměsíční dcerou jsem pak odjela na tři roky za ním. Rok 1968 pro mě znamenal ještě jednu důležitou změnu: Sověští vojáci při obsazení Prahy vyplenili budovu Akademie věd u Národního divadla, kde byly soustředěny kádrové materiály zaměstnanců Akademie a já jsem mohla začít život s čistým kádrovým posudkem.

V roce **1975** se manžel v zahraničí zabil při autohavárii. Naším dětem, Andrejce a Tomkovi byly 6 a 2 roky.

V té době jsem byla půl roku zaměstnána v rezortním výzkumném ústavu papírenského průmyslu v Praze a musela jsem se sama o děti postarat.

V polovině osmdesátých let jsem byla vyslána na školení vedoucích pracovníků - nestraníků. Tam nám přednášeli odborníci z tzv. „Vokovické Sorbonny“, VŠE a z Ekonomického ústavu od Komárka. Čili nejvyšší garnitura odborníků. A celým tím přednáškovým cyklem se vinula základní myšlenka, že jsou velmi důležité základní změny systému. A dokonce tam nějaký ekonom dokazoval neefektivnost socialismu. Uvědomila jsem si, že existují velké problémy uvnitř samotného vedení. Jen se mně zdálo přinejmenším zvláštní, že tyto názory se prezentují vybraným nestraníkům z celé Prahy. Začalo být patrné, že povolila ostražitost komunistů. Vše postupně šlo k „sametové revoluci“.

Když jsem se babičky zeptala, co by vzkázala lidem, kteří nezažili nacismus ani komunismus, řekla mi:

Myslím si, že strach je nejlepší způsob, jak ovládat lidi. A ještě když se k tomu přidá nedostatek, tak se manipuluje úžasně. A myslím si, že před nastolením strachu ve společnosti je jedinou obranou ta nedokonalá forma řízení společnosti, a to je demokracie...

A tady končí vyprávění mé babičky. Jednání mých předků je obdivuhodné a přijde mi statečné. Sama nevím, jak bych se v těchto životních situacích zachovala.

Podle vzpomínek Marie Kheilové zpracovala její vnučka, Markéta Klapálková. V příběhu jsou použity fotografie z rodinné kroniky.